

PRIKAZI KNJIGA I ČASOPISA

P. Latron, NEKE KLAUZULE POMORSKOG OSIGURANJA -
ESEJ KOMPARATIVNOG PRAVA /DE QUELQUES CLAUSES
D'ASSURANCES MARITIMES - ESSAI DE DROIT COMPARE/,
LE DROIT MARITIME FRANÇAIS

U rujnu 1981. u broju 393 mjesečnika "Le droit maritime Français" /DMF/ objavljen je zanimljiv esej komparativnog prava P. Latrona, pravnog savjetnika Centralnog komiteta pomorskih osiguratelja Francuske pod gornjim naslovom.

Esej započinje kratkim prikazom rada Komisije za pomorski prijevoz organizacije CNUCED /UNCTAD/.

Predmet ove komparativno-pravne analize je razlika između engleskog i francuskog režima pomorskog osiguranja, a studija se temelji na jednom izvještaju Komisije za pomorski prijevoz CNUCED-a /UNCTAD/, objavljenom u studenom 1978. pod naslovom "Pravni i dokumentarni aspekti ugovora o pomorskom osiguranju".

Analizirajući i uspoređujući u spomenutom izvještaju engleski sustav pomorskog osiguranja s ostalim, posebice norveškim i francuskim, članovi Komisije CNUCED-a došli su do zaključka da su klauzule u engleskim ugovorima često teško razumljive s nejasnim izričajem opsega i granica osiguranja. Upozorava se također kako postoji stanovita arhaičnost pojedinih klauzula, kao i dvosmislenost /"ambiguité"/ izraza.

Radna grupa CNUCED-a za pravno reguliranje međunarodnog pomorskog prijevoza, želeći stvoriti za potrebe rastuće međunarodne trgovine tipove klauzula koji bi poslužili kao modeli za slobodnu međunarodnu upotrebu, započela je koncem 1980. s intenzivnim radom eksperata na pripremanju i izradi traženih klauzula. Autor ovog članka spominje među najizraženijim poteškoćama koje su se javile tijekom rada Komisije CNUCED-a prisutnost dviju teorijskih škola prava, engleske, izrasle na baštini Common lawa, i francuske, izrasle na temeljima rimskog prava. Usporedbom nekih klauzula pomorskog osiguranja obaju sustava, autor započinje zapravo svoj komparativni esej.

Engleski sustav nazvan "Named perils basis" ili "sustav nabrojenih rizika" baziran je na tri pravna teksta. Prvi je "S.G. Form" /kratica za "ship and goods"/ ili "Form of Policy" ili "Lloyd's Policy", drugi je zakonski tekst Marine Insurance Acta iz 1906, a treći standardne klauzule uz "S.G. Form" kao "Institute Time Clauses" /ITC/ za osiguranje broda i "Institute Cargo Clauses" /ICC/ za osiguranje robe koje fiksiraju opseg garancije osiguratelja.

"S.G. Form" je vrlo stara polica, neki tvrde da je nastala još negdje oko 1450, ali njen sadašnji tekst datira iz 1779. Ona pokriva istovremeno i pomorske rizike i ratne rizike, a koristi se i kod osiguranja broda i kod osiguranja robe.

"Marine Insurance Act" iz 1906. je povelja engleskog pomorskog osiguranja, potpun i iscrpan zakonodavni akt koji do danas nije doživio nikakve promjene ni nadopune. Sam zakon sadrži dva aneksa, "S.G. Form" i Pravila za tumačenje police.

"S.G. Form" je tijekom vremena upotpunjena i modificirana dodatnim klauzulama /standardnim/ kao ITC za osiguranje broda i ICC za osiguranje robe, koje fiksiraju opseg garancije osiguratelja.

Analizirajući "S.G. Form", kao temelj engleske police pomorskog osiguranja, autor usredotočuje svoje komparativno istraživanje na klauzulu o opasnostima /"perils clause"/. Ta klauzula sadrži nabrojene sve osigurane rizike. Prvi je označen "opasnosti na moru" /"perils of the seas"/. Dosta je teško odrediti smisao i opseg tog rizika jer na prvi pogled djeluje kao da su time pokrivena sve vrste događaja na moru koje bi mogle ugroziti bilo brod bilo robu. Međutim, engleska sudska praksa je u slučaju "Xantho" iz 1887, zaslugom Lorda Herschella, utvrdila smisao i doseg tog rizika. "Perils of the seas" odnosi se, prema engleskoj jurisprudenciji, samo na nezgode ili događaje koji su iznenađni /slučajni/. Ona ne obuhvaća uobičajeno djelovanje vjetera i valova. Dakle, prema ustaljenom tumačenju engleskih pomorskih osiguratelja pojam "perils of the seas" pokriva slijedeće: opasnost od ratnog broda, vatre, neprijateljstava, piratstva, razbojstva, bacanja u more, korsarstva, zapljene, zaustavljanja, prinude i zadržavanje od strane bilo kojeg kralja, vladara ili puka, bilo kojeg naroda, bilo kojeg položaja i bilo

kojeg svojstva, baraterije zapovjednika i posade i svih drugih opasnosti, gubitaka i događaja koji su doveli ili će dovesti do oštećenja, pogoršanja djelomične odnosno cjelokupne štete odnosno robe, broda itd. Kako je Lord Herschell bio kasnije redaktor Marine Insurance Acta 1906. u čl.7. aneksa, koji sadrži interpretativna pravila, jednako su definirane "opasnosti na moru".

Na kraju nabrojanja osiguranih rizika "perils clause" sadrži riječi: "i sve druge opasnosti" /"and all other perils, losses and misfortunes....." / što je novina u odnosu na već ranije utvrđeni smisao klauzule.

Pravilo 12. Maritime Insurance Acta iz 1906. definira opseg i smisao značenja tih riječi, pa se u njemu kaže da se pod tim podrazumijevaju samo opasnosti po svojoj prirodi slične opasnostima opisanim u polici. Očito je dakle zadržan restriktivni karakter pojma pomorskih opasnosti.

Standardne dodatne klauzule kao ITC i ICC proširuju garanciju osiguratelja na štete i gubitke nastale zbog još nekih događaja koji nisu predviđeni "S.G. Form" policom. To su:

- a/ nezgode za vrijeme ukrcaja, iskrcaja ili prekrcaja robe ili goriva;
- b/ praskanje kotlova, lom glavne osovine, ili skrivene mane stroja ili trupa broda;
- c/ nemarnost zapovjednika, oficira, članova posade ili pilota;
- d/ nemarnost popravljача, pod rezervom da popravljачи nisu osiguranici, ovlaštenici ove police.

Sve to pod uvjetom da šteta ne nastane zbog nedostatka razumne pažnje osiguranika, vlasnika ili upravitelja.

Osiguranje dakle pretpostavlja nepostojanje nepažnje na strani osiguranika. Potpisujući policu osiguranja, u engleskom, baš kao i u francuskom osigurateljnom pravu, osiguranik preuzima obvezu poduzeti sve što je razumno u njegovoj moći da ne dodje do nezgode.

Korijeni francuskog pomorskog osiguranja sežu sve do 1681. kada je bila donešena slavna Colbertova ordonansa /"Ordonnance de Colbert"/. U III knjizi te Ordonanse u IV

poglavlju riječ je o pomorskom osiguranju, pa se u čl.26. pojavljuje naziv "fortunes de mer" koji označuje smisao i opseg garancije francuskog osiguratelja. Trgovački zakon iz 1807. preuzeo je zapravo i tekst i smisao spomenute Ordonanse. Oba teksta na identičan način obuhvaćaju i pomorske rizike i ratne rizike, vjerojatno stoga, što je prema riječima De Courcya, ratno stanje između pomorskih naroda uobičajena stvar i tako učestala da opasnost od uzapćenja pomorskog broda kao ratnog plijena ulazi u redovite rizike trgovine. Pojam "fortunes de mer" ušao je i u tekst francuskog Zakona o pomorskom osiguranju od 3.srpnja 1967.

Emerigon je još pred dva stoljeća utvrdio pojam "fortunes de mer". On kaže da je na području pomorskog osiguranja "fortunes de mer" svaki gubitak ili šteta nastala na moru zbog nekog slučajnog događaja, a čak se ponekad pod istim pojmom podrazumijevaju nezgode koje nastaju za vrijeme putovanja zbog lošeg vladanja zapovjednika i posade broda. To je pojam koji obuhvaća sve za što odgovaraju osiguratelji. U francuskom pravu je dakle prihvaćeno ekstenzivno tumačenje "fortunes de mer" na području pomorskog osiguranja.

Zaključujući svoju komparativnu studiju P. Latron izvlači nekoliko zanimljivih zaključaka iz razlike francuskog i engleskog sustava osiguranja u odnosu na spomenutu klauzulu "Perils of the seas".

Prema engleskom sustavu osiguranja ne postoji šteta odnosno gubitak ukoliko nije bilo iznenadnog i slučajnog pomorskog događaja. Takve događaje potrebno je nabrojiti, pa je stoga razumljiv oprez engleskih osiguratelja koji u polici osiguranja u klauzuli "perils of the seas" nabrajaju rizike koji mogu doći u obzir, a pokrivaju ih su policom osiguranja.

Nasuprot tome, sintetična francuska formula "fortunes de mer" ima općenito značenje i obuhvaća sve gubitke i štete koje mogu zadesiti osigurani objekt, osim onih koji su eksplicitno nabrojeni kao isključeni u samoj polici. Stoga osiguranik, prema francuskom osigurateljnom pravu, treba samo dokazati nastup osiguranog događaja odnosno štete za vrijeme trajanja osiguranja. Dokazivanje uzročne veze između štete i događaja nije više njegova dužnost, a osiguratelj se može ekskulpirati tek ukoliko uspije dokazati da između događaja i štete ne postoji ta uzročna veza, jer se radi o jednom od nabrojenih isključenih rizika.

U engleskom sustavu pomorskog osiguranja teret dokaza je na osiguraniku, pa on tako mora dokazati da je nastupio baš onaj događaj koji je u polici predviđen i pokriven osiguranjem, a uz to i uzročnu vezu između nastupa tog događaja i nastanka štete.

Bilo je pokušaja da se modernizira "S.G. Form", ali to nije moguće bez dubokog zadiranja u cjelokupni sustav engleskog pomorskog osiguranja, čega su se engleski osiguratelji plašili smatrajući da sadašnji tekst formularnog ugovora, ako već nije odviše suvremen, barem je jasno protumačen bogatom sudskom praksom. Svaka veća promjena dovela bi do potrebe novih tumačenja, a time i do pravne nesigurnosti.

No ipak nastojanja da se "S.G. Form" modernizira i poboljša ne prestaju, pa je tako britanska delegacija, koja je sudjelovala 1980. u radu Komisije za pomorski prijevoz CNUCED-a, predložila neke promjene teksta "S.G. Form" ugovora i to posebno u klauzuli o opasnostima. Pojednostavljeni tekst te klauzule, iako i nadalje enumerativno, ipak bi pojednostavljeno nabrajao osigurane pomorske rizike. Obuhvaćeni bi bili: "oluja, brodolom, nasukavanje, sudar, dodir, pad, vatra, eksplozija, piratstvo i sve opasnosti mora isključujući uobičajeno djelovanje vjetera i valova".

Ukoliko zaista i dodje do te promjene "S.G. Forma", to bi značilo daljnji napredak i poboljšanje jednog važnog formularnog ugovora često zastupljenog u sklapanju osiguranja kod pomorskog prijevoza.

Nakon završetka ovog prikaza u lipnju 1981. nastavljen je rad Radne grupe Komisije za pomorski prijevoz CNUCED-a na izradi novih klauzula o opasnostima /"perils clause"/ i klauzule o svim rizicima /"all risks clause"/, nastojeći sistematizirati ona područja koja obje klauzule pokrivaju, odnosno one izuzetke iz osiguranja koje obje klauzule ostavljaju neosiguranim. Tako bi u klauzuli o "nabrojenim opasnostima" ostali osigurani slučajevi oni događaji koji nisu isključeni u "all risks clause", odnosno iz "all risks clause" isključili bi se iz osiguranja svi događaji koji nisu obuhvaćeni "named perils clause". Time bi dualizam tih dvaju pristupa određivanja područja djelovanja osiguranja bio prevladan uz neznatna odstupanja od dosad prihvaćenih formula engleske "S.G. Form" police. Ukoliko se takav tekst i prihvati, to će biti veliki doprinos usavršavanju formularnog ugovora o osiguranju.

LJ.M.